

گروه مطالعات هنر و زیبایی شناسی

محمد فدایی

رتبه: شایسته تقدیر بخش بزرگسال

تحصیلات: کارشناسی ارشد

عنوان اثر: پژوهشی در سیر تاریخی و تطور مفهوم اصول در سنت خوشنویسی و متون فارسی مربوط به آن

قالب اثر: پایان نامه کارشناسی ارشد

درباره پژوهشگر

محمد فدایی سال ۱۳۵۷ در تهران به دنیا آمد و پیش از گرفتن دیپلم ریاضی در سال ۱۳۷۵، سال ها نقاشی و طراحی کرد و خوشنویسی را تا درجه ممتاز پیش برد. در سال ۱۳۷۶ برای آموختن فلسفه وارد دانشگاه تهران شد، هم زمان در مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها به فرآگیری رشته «گرافیک مطبوعاتی» پرداخت و در سال ۱۳۸۰ در هر دو رشته دانش آموخته شد. در پی سال ها با ماندن از ادامه تحصیل، به طور آزاد در زمینه هنر فعالیت کرد و سرانجام در سال ۱۳۹۶ وارد دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران شد و در مقطع کارشناسی ارشد در رشته «ارتباط تصویری» تحصیل را از سر گرفت. او در سال ۱۳۹۸ از بخش نظری پایان نامه خود با عنوان «پژوهشی در سیر تاریخی و تطور مفهوم اصول در سنت خوشنویسی و متون فارسی مربوط به آن» دفاع کرد و با ارائه طرحی چند فونت در بخش عملی، با عنوان رتبه اول این مقطع را به پایان رساند و با کسب سهمیه استعداد های درخشان به رشته «هنرهای تجسمی» در مقطع دکتری همین دانشکده راه یافت. او اینک به تدوین رساله دکتری خویش در زمینه خط در جهان معاصر مشغول است. برگزاری کارنامه های «خوشنویسان مشغول کارند!»، همایش «خوشنویسی، نظریه و تاریخ» (دانشگاه تهران)، ترجمه رساله های کهن خوشنویسی، شرکت در بیش از ۲۰ نمایشگاه داخلی و خارجی و تألیف بیش از ۳۰ مقاله و یادداشت، تدریس در دانشگاه و کسب جوایز گوناگون هنری مانند برگزیده دوازدهمین جشنواره مطبوعات (۱۳۸۴) و برنده جایزه بخش تجسمی کتاب سال (عاشورایی ۱۳۹۴-) از جمله فعالیت های او است.

چکیده اثر

در سنت آموزش خوشنویسی دوازده جزو و گاهی به اشتباه دوازده قاعده برشمرده می شود و هنرجو، خوشنویسی را باید بر اساس تعالیم عملی مندرج در این «اصول» بیاموزد. اما از متن رساله های کهن خوشنویسی برمی آید که «اصول» در سیر تاریخی خود معنا یا اجزای ثابت نداشته است. در حقیقت از سده چهارم هجری به بعد «اصول» یک معنای عام و متقدم دارد که به تواتر در رساله های دیگر تکرار شده و آن وضع خط بر نقطه و دایره (وضع هندسی منسوب به ابن مقله) است. اما از شیوه کاربرد این اصطلاح در رساله های فارسی از اواسط سده هشتم هجری معنای تخصصی و متأخر دیگری (جامع سایر اجزای خوشنویسی نیز آشکار می شود. در همین سده است که در زبان فارسی برای اولین بار از اجزای خط سخن می رود و عبدالله صیرفی بیتی را به یاقوت مستعصمی منتسب می کند که در آن مجموع «اصول» و «فروع» خط، هشت جزو بیان می شود. یک سده بعد در رساله تحفة المعینین هم باز از قول یاقوت برای خط شش «چیز / جزو» ذکر می شود که هیچ اشتراکی با آن اجزای هشت گانه قبلی ندارد. در انتهای سده دهم هجری بابا شاه اصفهانی در رساله آداب المشق، با ترکیب ذوقی این هشت و شش، اجزای دوازده گانه مشهور را پیشنهاد می دهد. در این پژوهش با بررسی نظام دبیری پیش از اسلام و تأثیر آن بر نظام دیوانی خلفا و کاتبان مسلمان، مؤلفه های مؤثر در شکل گیری مفهوم «اصول» در خوشنویسی و بر سازنده مفاهیمی چون «حسن الخط» و «خط نیکو» کاویده می شود و با بازخوانی رساله های کهن مربوط به «خط» و «کتابت» و «خوشنویسی»، کوشش می شود نسبت محتوای آنها با آن مفاهیم تبیین شود.

